

*Кузишин А.В.,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
kuzyshyn_a@ukr.net*

ПОЛІТИЧНИЙ ЛАНДШАФТ ЯК КАТЕГОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ

Вступ. Політико-географічні дослідження завжди відштовхувалась від комплексної оцінки території, яка знайшла сьогодні своє відображення в формуванні наукової категорії «політичний ландшафт». В наших попередніх дослідженнях [2, 3] ми вже оцінювали значення категорії «територія» для політичної географії. Поняття «політичний ландшафт» є більш ємним та вимагає ґрунтовного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Проблема «політичного ландшафту» досить серйозно вивчалась науковцями США, Німеччини та Польщі, в нас же це комплексне поняття поки-що є мало дослідженим.

Даний термін оцінюється як похідний від категорії «культурний ландшафт». Концепція культурного ландшафту була розроблена і запропонована в Німеччині на межі XIX-XX ст. цей термін ввів Альфред Хеттер [7, ст. 318-324]. В 20-х рр. XX ст. цей термін популяризував в своїх роботах Карла Отто Зауера. З того часу цей термін досить міцно вкорінився в польській науці. Так, в 1948 р. термін «культурний ландшафт» застосовувала М. Добровольська. В 1951 р. С. Арнолд тлумачив «культурний ландшафт» як загальні зміни в природному середовищі, спричинені людиною в зв'язку з процесами врегулювання, окупації і експлуатації даної території з метою загального розвитку господарства, різних способів будівництва та облаштування населених пунктів загалом [5].

Вперше термін «політичний ландшафт» в польській географічній літературі запропонував Джозеф Барбага, який тлумачив його як «однорідну територію, що розглядається з позиції політичних досліджень» [6, ст. 16]. Понад двадцять років вивченням терміну «політичний ландшафт» займався

Марек Котер, який обґрунтував його регіон, який визначають в межах однієї країни, або приналежності до певної політичної сили, що має відповідний територіальний вплив [8, ст. 51]. Оскільки політичні кордони часто є добре відслідковуваними та означеними на території і він зазвичай існує в свідомості та наяву набагато довше, ніж виконує свою функцію в якості так званих реліктових просторових кордонів, можна зробити висновок, що політичний регіон є історичним чинником визначення ландшафту адміністративного.

Під політичним ландшафтом польський політико-географ Марек Собчинський розуміє з одного боку результат ставлення населення до виборів, а з іншого – просторовий вплив місцевої влади, що підтримується певною політичною силою [10, ст. 121]. В англосаксонській літературі політичний ландшафт прийнято визначати як поточний стан політики в регіоні. Він включає характерні риси урядової політики, відносини між сторонами політичної діяльності, вплив та аналіз значущості ЗМІ і загальне ставлення електорату до існуючої політичної ситуації шляхом своїх уподобань. Політичний ландшафт є відображенням політичної ситуації в регіоні. Але однозначно термін «політичний ландшафт» пов'язаний з географічною наукою. Засновник журналу «Ландшафт» Джон Б. Джексон розуміє цей термін як фізичний порядок навколишнього середовища, створена політичними силами.

Взаємодія та взаємозв'язки усієї сукупності політико-географічних об'єктів на певній території формує її політико-географічне середовище, що власне формує політичний ландшафт з політико-географічної позиції. Географічне функціонування і розвиток політико-географічних об'єктів здійснюється на територіально-політичній основі – процеси формування ядер та периферій політичного життя, процеси територіально-політичної консолідації або політико-географічної поляризації.

Політичний ландшафт є основою формування адміністративно-територіального устрою, що формується на основі процесу територіального управління та виступає стійким поєднанням елементів територіально-політичного та територіально-соціоекономічного середовища, забезпечуючи,

таким чином, основні просторові співвідношення та зв'язки в життєдіяльності суспільства.

З позиції політичної географії політичний ландшафт варто розглядати з двох вимірах.

Перший з них передбачає розгляд політичного ландшафту з інституційної позиції. В цьому випадку він розглядається як формальний регіон, що має формально-правовий статус. Системної оцінки в даному випадку потребують владні структури регіонального та низового рівня, представлені на даній території. Щоправда, не завжди адміністративно-територіальні одиниці виступають активними суб'єктами політико-географічного дослідження. Перепоною цьому може бути ситуація на рівні територіальних громад, котрі в межах певної території не завжди можуть виступати консолідовано або не мати певних політичних інтересів.

Згідно з другим підходом політичний ландшафт доцільно розглядати з усупільненої позиції. У відповідності з цим підходом суб'єктом політико-географічних досліджень мають виступати територіальні спільноти. Акцент зроблено на об'єднанні людей за територіальною ознакою для відображення власних політичних інтересів поза зв'язком з адміністративно-територіальним устроєм.

Тому політичний ландшафт є результатом формування адміністративного ландшафту, а різноманітність політичного ландшафту в свою чергу не створює регіону політичного, хоча водночас, будучи відносно стабільним і однорідним регіоном в цьому ландшафті, які були доведені багато ким при дослідженні в царині електоральної географії.

Висновки. Політична активність окремої людини або всього суспільства на локальному чи загальнодержавному рівні дозволяє в контексті політичної географії твердити про існування цілісного політичного ландшафту, що сформований на основі певної політичної культури. Отже, людина як особистість наповнює ідеальний ландшафт (його можна назвати природним) політичним змістом. За своєю сутністю він є диференційованим за

політичними, соціальними, історичними, етнічними причинами. Таким чином кожен конкретний політичний ландшафт властивий для певної території; політичний ландшафт пов'язаний з місцевою політичною культурою, яка виступає в якості його важливого складового компонента. Політичний ландшафт пов'язаний з соціальним середовищем та політичними процесами, з системою політичних змін. Політичний ландшафт виступає комплексною територіально-соціально-політичною системою, використання якої дозволяє поєднати територію, соціальне середовище (соціум, створений людиною) та політичний процес.

Список літератури

1. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика України: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. 344 с.
2. Кузишин А.В. Категорія «політичний ландшафт» в політико-географічних дослідженнях // Географія, екологія, туризм: теорія, методологія, практика. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю географічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (21-23 травня 2015 р.). – Тернопіль: СМП «Тайп», 2015. – С. 111-117.
3. Кузишин А.В. Значення категорії «територія» для політичної географії // Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення. Зб. наук. праць. – Херсон: ПП Вишемирський, 2013. – С. 106-110.
4. Туровский, Р. Ф. Центр и регионы: проблемы политических отношений [Текст]: моногр. / Р. Ф. Туровский ; Гос. ун-т – Высшая школа экономики. – М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2006. – 399 с.
5. Arnold S., 1951, Geografia historyczna Polski, PWN, Warszawa.
6. Barbag J., 1987, Geografia polityczna ogólna, PWN, Warszawa.
7. Isaczenko A.G., 1975, Rozwój myśli geograficznej, PWN, Warszawa.
8. Koter M., 1993, Region polityczny – geneza, ewolucja i morfologia, [w:] Handtke K. (red.), Region i regionalizm. Pojęcia i rzeczywistość. Zbiór studiów, Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, Warszawa, s. 49-74.
9. Martin G.J., 1981, All possible worlds: a history of geographical ideas, John Wiley and Sons, New York.
10. Sobczyński M., 2003, Kilka uwag o metodologii geografii wyborczej wielkiego miasta w Polsce, [w:] Kowalski M. (red.), Przestrzeń wyborcza Polski, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Oddział Akademicki PTG, Warszawa, s. 115-130.